

Razgovor s Idom Panicelli, kustosom Nacionalne galerije moderne umjetnosti u Rimu

Tomislav Šola

Muzejski dokumentacioni centar, Zagreb

Recite nam nešto o povijesti muzeja Nacionalne galerije moderne umjetnosti u Rimu.

Osnovan je 1911. godine. Zgrada je napravljena za Evropski izložbeni sajam koji se održavao u Rimu u povodu 50-godišnjice talijanske države. Te godine talijanska vlada učinila je prve akvizicije, i to iz svakog evropskog paviljona koji je bio uspostavljen na tom sajmu. To znači da su nabavljeni, na primjer Rosetti, Klimt i mnoge druge važne slike od samog početka galerije. Nakon toga, u toku 1936. god., muzej je prošao veliku renovaciju te su neki novi dijelovi bili dograđeni. U međuvremenu, tih su godina ostvarene velike akvizicije iz slikarstva 19. stoljeća. A, novi direktor, doktorica Palma Buccarelli, koja je nastupila četrdesetih godina, započela je odmah sakupljati suvremenu umjetnost. Sadašnja zbirka muzeja sadrži veliku kolekciju Machiaiolijevih slika, veliku donaciju slika Filipa Balizija, i mnoge važne slike iz historijskog romantizma (romanticismo storico, op. T. Š.) iz Italije. To su uglavnom najvažnije stvari u odjelu 19. stoljeća. U odjelu 20. stoljeća imamo nekoliko međunarodnih cjelina kao što su Mondrian, Kandinski, Klee, Duchamp, neke crteže Cezannea, djela Degasa, Modiglianija i tome slično. Također posjedujemo stvari iz perioda futurizma i dalje. Znači da vrlo dobro pokrivamo realistično slikarstvo između dva rata, a što se tiče pedesetih godina već je doktorica Buccarelli započela sakupljanje važnih međunarodnih slikara kao što su Pollock, Foutrier, a imamo i Mondrianove skulpture. Nakon toga uspostavili smo veliku donaciju i široko prikupljanje talijanskih eminentnih slikara kao što su Burry, Capognossi, Fontana, Colla. Imamo velike donacije svih njih. Još do sada nismo definirali da li su nam to donacije, ili moramo djela nabaviti, tu stanje nije posve sređeno, ali kako bilo, te slike su sad u galeriji. Od prije deset godina otprilike nemamo novih akvizicija, tako da su nam sedamdesetih godina zbirke na žalost zaustavljene u rastu. Nismo bili u mogućnosti slijediti tržište, jer naš budžet potpuno ovisi o vladi. Dakle, nemamo vlastiti budžet, i moramo čekati.

Zanimala bi nas uopće politika akvizicija.

To je problem. Mi naime nismo posve slobodni u nabavci. Uvijek moramo podastrijeti naše namjere zaduženom komitetu. Onda oni odlučuju.

Kad govorimo o tome, — postoji li neka svota koja se godišnje dodjeljuje Galeriji u svrhu nabavke umjetničkih djela?

Ne, ne. Komitet se sastaje četiri puta godišnje i odlučuje o prijedlozima za otkup svih soprintendenze Italije, o prioritetnoj listi prijedloga za čitavu državu. To zvuči vrlo čudno i, mislim, da jest čudno. Odluke se donose za staru umjetnost, modernu umjetnost i suvremenu, a nikad ne znamo da li će prihvatiti naše sugestije.

Recite nam nešto o koncepciji stalnog postava.

Žao mi je što moram reći da nam je stalna izložba zatvorena, a razlog je obnova zgrade muzeja. Imamo samo tri velike dvorane u kojima namjeravamo pokazivati dijelove fundusa. Naš muzej je podijeljen u dva krila, jedno krilo za 19. stoljeće a drugo za 20. stoljeće, i susreli smo se s vrlo velikim problemima u radu, jer nam ne funkcionira rasvjeta, tako da smo morali zatvoriti muzej i tako će ostati barem tri godine. Kad je još bila stalna postava pokazivali smo vrlo mnogo stvari, jer raspoložemo vrlo velikom zgradom i prostorom. Bili smo u mogućnosti izlagati stvarno velik dio zbirke muzeja. Naravno da su nam depoi i dalje bili puni. Ponekad smo preuđevali neke sobe, a ja sam bila zadužena za postavu posljednjeg dijela u odjelu za 20. stoljeće tako da sam mogla u obliku neke rotacije pokazivati uvijek neke nove stvari. Sada ćemo biti prisiljeni upravo to raditi. Tako da ćemo zbirku pokazivati u intervalima od otprilike dva mjeseca. Istovremeno ćemo imati i izložbu suvremene umjetnosti.

Muzej osim toga, imade regularne izložbe?

Za to imamo centralnu, glavnu dvoranu, a postoji i grafički kabinet za izložbe crteža i grafika, sa specijalnim svjetlom, tamnim plafonom itd., ali ćemo upotrijebiti i neke druge prostore za povremene izložbe. Ali mi imamo novu zgradu u radu koju bismo trebali otvoriti slijedeće godine. To je ogroman prostor, dugačak oko 200 m na dva kata, s velikim auditorijumom od 600 sjedišta.

Da li to znači da ćete napustiti staru zgradu Galerije?

Nećemo je nikad napustiti, ovaj novi prostor je samo proširenje.

To je dakle novo krilo, pretpostavljam negdje u blizini starog prostora. Kako će izgledati?

Da. U zaleđu zgrade muzeja. Projekt je radio arhitekt Cosenza, — umro je upravo prije mjesec dana. A, što se izgleda tiče, bit će to prostor najviše nalik ogromnoj garaži, dakle vrlo jednostavan, dugačak oko 200 m i širok oko 16 m. Imat će prirodno i umjetno svjetlo, krovni vrt, auditorijum, prostor za novu biblioteku koju zbog nedostatka prostora u staroj zgradi moramo seliti, zatim laboratorije i radionice... Nadam se da će prostor biti otvoren za dvije godine.

Zanima nas koja je uloga kustosa u muzeju kad je riječ o današnjoj suvremenoj umjetnosti.

Najprije moram reći da u našem muzeju radi dvanaest kustosa podijeljenih na dvije sekcije: jedna polovina radi na umjetnosti 19. stoljeća, a druga polovina na umjetnosti 20. stoljeća. Svaki kustos zadužen je k tome, za jedan odjel. Uz to ima i zaduženje koje se tiče ili odjela za restauriranje, ili edukaciju ili nadzora nad zbirkom itd. Svaki kustos dakle ima dva različita zaduženja. U drugom dijelu zbirke 20. stoljeća radimo nas troje, a ja sam zadužena također za obrazovanje i posebne događaje (special events, op. T. Š.). Osobito u muzeju kakav je naš, ovisnost o odlučivanju izvana čovjeku vrlo nezgodno pada. Naime, mi stvarno imamo problema s financiranjem putovanja, — problem je biti informiran čak i na nacionalnoj razini. Ta dva problema imaju svoj refleks u spomenutim teškoćama oko akvizicija. Mi ne možemo putovati i reći nakon toga — »to je umjetnik koji bi trebao biti predstavljen djelima u našoj zbirci«. To na žalost ne možemo raditi i stoga što nismo u stanju izravno kupovati. Tako da je problem kustosa u muzeju kao što je naš zapravo problem profesionalnog identiteta.

Kako stoje stvari unutar vaše obrazovne djelatnosti u muzeju,

Mi radimo s vanjskim suradnicima. Oni nisu volonteri; čak su vrlo dobro plaćeni. Imamo vođene posjete muzeju, imamo audiovizualnu prezentaciju, a u prilikama posebnih izložbi, nekoliko puta tokom godine uspostavljamo radionice za učenike. Te su radionice izuzetno uspješne.

Kako se odvija ta aktivnost?

Mogla bih govoriti o posljednje dvije. Posljednja je bila izložba Pierra Dorazia, a prije toga bila je izložba Fausta Melottija. Radionica uz Dorazijevu izložbu bila je na temu boje, a ona prije na temu skulpture. No, da obja-

snim podrobnije. Skulptura je bila rađena isključivo s netradicionalnim sredstvima i materijalom: tkanine, žica, kamenje, šećer, svakojake stvari koje su djeca mogla združiti zajedno i tako shvatiti da bilo što u životu može biti umjetnički oblikovano, ako postoji takva namjera.

Tko je voditelj djeci u takvom radu?

Ja. Ciljevi svake radionice su moje djelo, a pomaže mi vrlo bliska suradnica koja je specijalista za slobodni likovni izraz (free creativity, op. T. Š.). Ne znam da li sam dobro rekla područje, ali ona je u tome stvarno briljantna. Mi vrlo dobro surađujemo, ali prva ideja je uvijek moja i ja unosim dio sebe u sve to. Drugu radionicu na temu boje napravili smo samo za osnovne škole. Omogućili smo im da steknu iskustvo primarnih i sekundarnih boja. Prije samog rada imali su posjetu izložbi, i to tako da su dobili komad obojenog papira, a zadatak im je bio da pronađu na slikama takvu boju. Tome su bili motivirani da stvarno razgledaju slike, da to ne bude površan pogled.

Snatrate li da nisu imali osjećaj da im se time nešto nameće?

Ne, to je bila zabava i igra, s mnogo trčanja na sve strane i s uzvicima »našao sam zeleno«, »našao sam crvenu« itd. Zatim smo im dali dvije boje pa su tražili po slikama gdje postoji takva kombinacija. Time su sve dublje i dublje zagledali u slike. A zatim su bili u stanju steći to iskustvo radeći s bojama. To je obično trajalo dva sata.

Uz ovaj pogon u Rimu, imamo još jedan muzej — Museo Manzu u kojem je velika kolekcija donacija koju je Jacomo Manzu ostavio državi prije 4—5 godina. Sada tom muzeju želimo dati novi život, pogotovo stoga što nije u Rimu nego izvan, a izvan je i putova svijeta umjetnosti. Kako se nalazi južno od Rima, blizu obale i teško je tamo dovesti ljude, ne znaju put i sl., tako da se oko toga dosta trudimo. Tamo upravo započinjemo novi obrazovni program, audiovizualni program o skulpturi 20. stoljeća, s tekstom koji obrazlaže zbirku, a imamo i neke mjenjajuće postavbe Manzuovih crteža i grafika koje inače ne bismo mogli sve vrijeme pokazivati u stalnom postavu. U velikom vrtu koji se tamo nalazi namjeravamo organizirati koncerte. Nastojimo tom muzeju dati život. To je inače bila privatna fondacija koja je predana na brigu državi, a zvala se »Prijetelji Manzua«.

Koji je odnos kustosa prema mijenjanju suvremene umjetnosti?

Ja se osjećam potpuno srođena sa suvremenom umjetnošću i ne bih o

tome govorila kao muzejski kustos. Jer, kad bi bila savršen muzejski kustos ostala bih u toj bjelokosnoj kuli, a po onome što se od nas očekuje u muzeju, bila bih samo birokrat. Ja se uopće ne osjećam tako i zato sam vrlo uključena u umjetničko događanje: ja pišem za revije, posjećujem ateljee makar i ne mogu kupovati djela, pravim izložbe izvan muzeja, radim za radio-program. Kao osoba i kao muzejski kustos potpuno sam uključena u suvremenu umjetnost, makar pozicija samog muzeja to zapravo nije.

Da se malo vratimo natrag: Kako se u slučaju vašeg muzeja usklađuju sadržaj zgrade i zgrada sama, tko je i kako gradio zgradu itd?

Naša stara zgrada je iznenađujuće lijep prostor, još danas, nakon osam desetljeća. Svaki odjel muzeja okrenut je prema vanjskom prostoru. Imamo prekrasnu prirodnu rasvjetu, naravno i umjetnu, ali to prirodno svjetlo je savršeno. Zgodan je i odnos prema vanjskom prostoru koji je sav u zelenilu, bilo da je riječ o unutrašnjim vrtovima ili o vrtu vile Borghese, tako da svaki prozor gleda na zelenilo. Mislim da je to bila prilično zanimljiva koncepcija za početak 19. stoljeća. U nekim dijelovima izgleda posve moderno, makar čitava stvar jest 19. stoljeće, vrlo klasično, sa stepeništima, stupovima itd. Zgrada je građena kao talijanski paviljon za spomenuti sajam, a u njoj je bila smještena umjetnička izložba. Jedino ta zgrada i zgrada britanskog paviljona bile su stvarne građevine, — sve ostale su bile manje ili više kulise. Dakle, zgrada nije bila mišljenja za smještaj nacionalne galerije, iako je već 1880. izglasan zakon o tom da se treba uspostaviti nacionalna galerija.

Evo nas na kraju pitanja. Ostaje nam još jedino nešto što biste, eventualno, htjeli reći na kraju.

Imam tu potrebu. Mislim da problem identiteta o kojem sam govorila na početku, nije moguće riješiti u muzeju. . .

Razgovor vodio i preveo: Tomislav Šola

Salzburg, svibanj 1984.

● Rad Centra za vizuelnu kulturu i informacije Muzeja savremene umetnosti u Beogradu

Kosta Bogdanović

Muzej savremene umetnosti, Beograd

Centar za vizuelnu kulturu i informacije Muzeja savremene umetnosti je al-

ternativno-obrazovni punkt, čija programska aktivnost okuplja publiku, prvenstveno mlade, uglavnom one koji u svom redovnom školovanju i studiranju nemaju dovoljno zastupljeno humanističko obrazovanje. Predmet, program i metod obrazovnog rada Centra utemeljen je odnosom umetnosti prema ostalim oblicima rada, ponašanja i mišljenja u ljudskoj zbilji i oubrazilji. Osnovni organizacioni oblik Centra je seminar za obrazovanje publike u samom Muzeju. Seminar traje jednu školsku godinu a organizuje se u okviru tri stalna kursa: vizuelna kultura, nove pojave u umetnosti, kinoteka u Muzeju. Na početku svake školske godine slušaoci se prijavljuju na jedan ili na sva tri kursa. Seminar se održava svake nedelje u prostorijama Muzeja. Uz izlaganja obavezan je uvek vizuelan materijal kao što su slajdovi, izložba na osnovu fotosa i filmovi. Centar sam nabavlja ovaj materijal, odnosno kustosi Centra snimaju slajdove, kratke filmove, prave obrazovne pokretne izložbe iz oblasti vizuelne kulture i od originalnog muzejskog materijala (slike, skulpture, grafike). Seminaru je do sada prisustvovalo 11.432 slušaoca. Iz ovih nekoliko informativnih podataka o radu seminara Centra za vizuelnu kulturu i informacije može se razumeti da je stvorena mala škola za popularisanje muzejske kulture, a predmet vizuelna kultura već je dobio status redovnog predmeta na Akademiji likovne umetnosti u Sarajevu, koji je uveo i predaje Kosta Bogdanović, rukovodilac Centra za vizuelnu kulturu i informacije.

Pored seminara Centar organizuje i druge oblike obrazovnog rada za škole i fakultete, kao što su praksa iz muzeologije za učenike kulturološkog smera, seminare za studente istorije umetnosti povodom većih izložbi u Muzeju i takođe program prakse iz muzeologije za njih. Centar ima i program iz vizuelne kulture, poetika savremene umetnosti i filma namenjen neposredno za škole-učionice gde se u saradnji sa nastavnicima likovnog obrazovanja drže predavanja uz slajdove i filmove.

Pored ovih vidova obrazovnog rada Centar organizuje predavanje i na Katedri Muzeja koja je namenjena za predavanja pojedinih stručnjaka i umetnika iz drugih oblasti i nauka. Na Katedri su do sada govorili vrlo značajni teoretičari i umetnici iz sveta i iz naše zemlje. Centar je razvio solidnu metodološku osnovu u oblasti obrazovanja putem umetnosti, gde se obraćaju učenici i studenti povodom rada na njihovim seminarima ili diplomskim radovima. U poslednje vreme (oblast